МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бізнес - адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Кваліфікаційна робота
бакалавра

на тему: «Міжнародна сертифікація продукції ПрАТ «Миронівський хлібопродукт» як фактор розширення його експортного потенціалу»

Виконав : студент 4 курсу, групи 6.0732-мб
спеціальності 073 менеджмент освітньої програми менеджмент міжнародного бізнесу
Маликов Єгор Вячеславович
Керівник : доцент кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, кандидат наук з державного управління, доцент
Петрова К.В.
Рецензент : завідувач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, доктор наук з державного управління, професор
Бікулов Д. Т.

Запоріжжя – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту
Кафедра бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Менеджмент міжнародного бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
Д.Т. Бікулов
«____» _____2026 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Маликов Єгор Вячеславович

1. Тема роботи «Міжнародна сертифікація продукції ПрАТ «Миронівський хлібопродукт» як фактор розширення його експортного потенціалу»
керівник роботи: Петрова К.В., доцент кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, кандидат наук з державного управління, доцент

затверджені наказом ЗНУ від 08.12.2025 року № 1774-с

2. Строк подання студентом роботи 01.06.2026 р.

3. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, монографії, періодичні та аналітичні вітчизняні та зарубіжні матеріали, фінансова звітність підприємства, інтернет ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ
2 ОЦІНКА ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ НА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРАТ «МХП»

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _
9 таблиць
2 рисунки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Петрова К.В.		
2	Петрова К.В.		

7. Дата видачі завдання 01.10.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи у наукового керівника.	01.10.2025	
2.	Затвердження змісту роботи.	02.10.2025	
3.	Огляд літератури за темою кваліфікаційної роботи.	03.10.25-13.11.25	
4.	Розробка чернетки І розділу кваліфікаційної роботи.	14.11.25-23.12.25	
5.	Написання І розділу кваліфікаційної роботи.	24.12.25-31.01.26	
6.	Збір розрахунково-аналітичного матеріалу за темою.	01.02.26-21.02.26	
7.	Розробка чернетки ІІ розділу кваліфікаційної роботи.	22.02.26-20.03.26	
8.	Написання ІІ розділу кваліфікаційної роботи.	21.03.26-29.04.26	
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог.	30.04.26-08.05.26	
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	09.05.2026	
11.	Проходження нормоконтролю.	10.05.26-31.05.26	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	01.06.2026	
13.	Захист кваліфікаційної роботи.	червень 2026	

Студент _____ Є. В. Маликов
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ К.В. Петрова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Є.В. Маказан
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 44с., 9 табл., 2 рис., 35 джерел.

Актуальність теми зумовлюється тим, що в умовах повоєнної відбудови та євроінтеграції аграрний сектор є ключовим драйвером валютних надходжень України, а вихід на преміальні зовнішні ринки неможливий без дотримання суворих міжнародних стандартів якості, безпечності та простежуваності продукції.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення сутності міжнародної сертифікації продукції агробізнесу та кількісна оцінка її впливу на експортний потенціал ПрАТ «МХП», а також розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення сертифікаційної політики підприємства.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, а також спеціальні методи економічного аналізу.

У першому розділі роботи теоретично обґрунтовано поняття експортного потенціалу агробізнесу та систематизовано види міжнародних стандартів (ISO 22000, FSSC 22000, BRCGS, GlobalG.A.P. тощо), що визначають «вхідний квиток» на зовнішні ринки. Доведено, що сертифікація є інтегруючою ланкою між інституційним середовищем та маркетинговими можливостями підприємства.

У другому розділі здійснено комплексний аналіз діяльності ПрАТ «МХП». Встановлено, що компанія є провідним експортером м’яса птиці та переробленої продукції, частка експорту у виручці якої стабільно перевищує 60%. Доведено, що впровадження інтегрованої моделі управління якістю на основі міжнародних сертифікатів дозволяє компанії зміцнювати конкурентні позиції на ринках ЄС та Близького Сходу. Здійснено кількісну оцінку, яка показала, що інвестиції у посилення сертифікаційної системи окупаються менш ніж за рік і забезпечують позитивний економічний ефект.

За результатами дослідження запропоновано напрями вдосконалення сертифікаційної політики ПрАТ «МХП», що включають розширення сертифікації для дрібних постачальників, впровадження «зелених» стандартів та подальшу цифровізацію простежуваності. Отримані результати можуть бути використані менеджментом агропродовольчих компаній для розробки стратегій виходу на нові ринки збуту.

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, МІЖНАРОДНА СЕРТИФІКАЦІЯ, АГРОБІЗНЕС, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, СТАНДАРТИ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ.

ABSTRACT

Bachelor's qualification work: 44p., 9 tables, 2 figures, 35 sources.

The relevance of the topic is due to the fact that in the conditions of post-war reconstruction and European integration, the agricultural sector is a key driver of foreign exchange earnings in Ukraine, and access to premium foreign markets is impossible without compliance with strict international standards of quality, safety and traceability of products.

The purpose of the study is to theoretically generalize the essence of international certification of agribusiness products and quantitatively assess its impact on the export potential of PrJSC "MHP", as well as develop practical recommendations for improving the certification policy of the enterprise.

The methodological basis of the work is the general scientific methods of analysis and synthesis, induction and deduction, as well as special methods of economic analysis.

The first section of the work theoretically substantiates the concept of the export potential of agribusiness and systematizes the types of international standards (ISO 22000, FSSC 22000, BRCGS, GlobalG.A.P., etc.) that determine the "entry ticket" to foreign markets. It is proven that certification is an integrating link between the institutional environment and the marketing capabilities of the enterprise.

The second section carries out a comprehensive analysis of the activities of PrJSC "MHP". It is established that the company is a leading exporter of poultry meat and processed products, the share of exports in the revenue of which consistently exceeds 60%. It is proven that the implementation of an integrated quality management model based on international certificates allows the company to strengthen its competitive position in the EU and Middle East markets. A quantitative assessment has been carried out, which showed that investments in strengthening the certification system pay off in less than a year and provide a positive economic effect.

The results of the study suggest areas for improving the certification policy of PrJSC "MHP", including expanding certification for small suppliers, implementing "green" standards, and further digitalization of traceability. The results obtained can be used by the management of agri-food companies to develop strategies for entering new markets.

EXPORT POTENTIAL, INTERNATIONAL CERTIFICATION, AGRIBUSINESS, COMPETITIVENESS, FOOD SAFETY STANDARDS.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА 2
РЕФЕРАТ 4
ABSTRACT 5
ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ 11
1.1 Експортний потенціал агробізнесу: сутність та структура 11
1.2 Сутність та класифікація міжнародної сертифікації продукції агробізнесу .. 14
1.3 Міжнародна сертифікація як чинник експортної конкурентоспроможності агробізнесу 17
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ НА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРАТ «МХП» 21
2.1 Загальна характеристика підприємства та його місце в аграрному експорті України 21
2.2 Системи міжнародної сертифікації та управління якістю на ПрАТ «МХП» 23
2.3 Аналіз експортного потенціалу ПрАТ «МХП» 27
2.4 Оцінка економічної ефективності посилення міжнародної сертифікації 29
2.5 Напрями вдосконалення сертифікаційної політики ПрАТ «МХП» 34
ВИСНОВКИ 36
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 39

ВСТУП

Агробізнес України традиційно є базовою складовою національної економіки та головним джерелом валютних надходжень. До повномасштабної агресії сільське господарство формувало близько сорока одного відсотка вартісного обсягу товарного експорту України, а у 2022–2023 роках частка агропродовольчої продукції у валютних надходженнях зросла до понад половини, що зумовлено падінням експорту металургії та інших галузей. Водночас вихід на європейські та інші високомаржинальні ринки дедалі більше залежить не лише від цінової конкурентоспроможності, а й від відповідності продукції вимогам безпечності, простежуваності та сталості, які закріплюються у вигляді міжнародних стандартів та схем сертифікації.

Розвинуті країни та великі роздрібні мережі активно використовують приватні та колективні стандарти безпечності харчових продуктів як елемент управління ризиками у глобальних агропродовольчих ланцюгах. Їх дотримання стає фактично обов’язковою умовою допуску продукції до ринків Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва і розвитку, особливо для продукції тваринного походження. У цих умовах міжнародна сертифікація продукції агробізнесу перетворюється на ключовий інструмент формування експортного потенціалу, зокрема для українських виробників м’яса птиці, олійно-жирової продукції та рослинної сировини.

Актуальність обраної теми зумовлюється сукупністю чинників. Український аграрний експорт зазнає потужного впливу нетарифних бар’єрів, пов’язаних із санітарними, фітосанітарними та приватними стандартами імпортерів. Україна у 2023 році увійшла до трійки найбільших постачальників агропродовольчої продукції до Європейського Союзу, що загострило конкуренцію на цьому ринку й водночас посилило вимоги до прозорості та надійності постачальників. Запуск повоєнної відбудови економіки та орієнтація на інтеграцію до внутрішнього ринку Європейського Союзу потребують

системного посилення інфраструктури якості та розширення спектра визнаних міжнародних сертифікацій у ланцюгах створення агропродовольчої продукції.

Ступінь наукової розробленості проблеми є достатнім з позицій загальносвітових досліджень, але недостатнім щодо специфіки українського агробізнесу. У міжнародній літературі накопичено значний масив праць, присвячених впливу систем безпечності харчових продуктів на експортну діяльність підприємств. Узагальнений огляд таких досліджень свідчить, що впровадження стандартів безпечності, як правило, позитивно корелює з обсягами експорту, проте потребує значних інвестицій та інституційної спроможності підприємств. Окремі емпіричні роботи показують, що сертифікація за приватним стандартом GlobalG.A.P. сприяє зростанню експорту плодоовочевої продукції до країн Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва і розвитку, підтверджуючи гіпотезу про стандарти як каталізатор зовнішньої торгівлі. Дослідження впливу сертифікації систем управління якістю на основі стандарту ISO 9000 у країнах, що розвиваються, також фіксують зростання обсягів експортних продажів і підвищення частки експорту в загальному обсязі реалізації сертифікованих підприємств.

Питання експортного потенціалу агропродовольчого сектору України та механізми його підвищення в умовах глобальних викликів та євроінтеграції знаходяться у центрі уваги багатьох вітчизняних науковців. Теоретико-методологічні засади формування експортних можливостей підприємств та чинники їх конкурентоспроможності ґрунтовно розглядаються у роботах О. М. Варченка [1], Т. О. Бабан [3], Н. М. Байдали [4], Я. Ю. Яковенка [7], А. І. Зубрицького [9], О. М. Ковбаси [11], О. Кондратюк та І. Стояненко [13], Н. Л. Корженівської, І. О. Осадчук та Я. І. Сидорак [14], О. Г. Мельника [22], В. М. Пилявця [23], О. В. Попко [34], а також Н. Трусової та Р. Степанюк [35]. Окремі аспекти впливу інвестицій, цифровізації та воєнних ризиків на експортну діяльність висвітлено у працях Н. Кукіної [15], С. Якубовського [31], О. Г. Василенка та О. М. Лабенко [5].

Важлива роль міжнародної сертифікації як інструменту забезпечення якості та доступу до зовнішніх ринків детально аналізується у дослідженнях Н. Андрусенко та О. Прутської [2], А. Дакал, І. Драган та Л. Антонової [6], О. Калашник та С. Писаренко [10], Г. В. Кондратьєвої [12], М. Скрипчука [28-29], а також Л. Степасюк та А. Ященко [30]. Зокрема, Н. І. Лапичак [17-20] у низці своїх праць зосереджує увагу на характеристиці сучасних процесів стандартизації, викликах державної системи контролю та впливі цифрових технологій на сертифікаційні процедури.

Специфічні питання управління ризиками, фінансового контролю та інноваційного розвитку на прикладі окремих агропромислових підприємств, зокрема ПрАТ «МХП», відображені у публікаціях Ж. М. Жигалкевич та Є. Є. Єфімової [8], О. А. Куліченко [16], а також А. П. Макаренка, Є. В. Меліхова та О. В. Наумова [21].

Попри вагомий науковий доробок, слід зазначити, що більшість існуючих досліджень фокусуються на загальних макроекономічних показниках або окремих аспектах якості продукції. Водночас потребує подальшого поглибленого вивчення кількісний зв’язок між впровадженням інтегрованих систем міжнародної сертифікації та фінансово-економічними результатами діяльності великих вертикально інтегрованих агрохолдингів в умовах воєнного стану, що зумовлює наукову доцільність та актуальність обраної теми дослідження.

Мета дослідження полягає у теоретичному узагальненні сутності міжнародної сертифікації продукції агробізнесу та кількісній оцінці її впливу на експортний потенціал агропромислового підприємства на прикладі Приватного акціонерного товариства «Миронівський хлібопродукт», а також у розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення сертифікаційної політики як інструменту розширення присутності на зовнішніх ринках.

Для досягнення поставленої мети передбачається послідовне вирішення таких взаємопов’язаних завдань:

уточнити зміст категорій «експортний потенціал агробізнесу» та «міжнародна сертифікація продукції», систематизувати їх види та визначити місце у системі забезпечення конкурентоспроможності.

проаналізувати міжнародні стандарти та схеми сертифікації, найбільш релевантні для аграрного експорту, зокрема системи управління безпечністю харчових продуктів, приватні роздрібні стандарти та релігійні сертифікації.

дослідити сучасні тенденції розвитку аграрного експорту України в умовах війни та посилення регулятивних вимог імпортерів.

провести діагностику зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства у контексті сертифікаційної стратегії.

обґрунтувати напрями вдосконалення управління сертифікаційною діяльністю підприємства.

Об’єктом дослідження є експортний потенціал агробізнесу України в умовах посилення вимог до безпечності та якості агропродовольчої продукції на світових ринках.

Предметом дослідження виступають економічні відносини та управлінські механізми, що виникають у процесі міжнародної сертифікації продукції агропромислового підприємства та реалізуються через вплив на його експортну діяльність, на прикладі ПрАТ «МХП».

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції, порівняння та узагальнення, а також спеціальні методи економічного та стратегічного аналізу.

Інформаційну базу дослідження становлять статистичні дані, а також аналітичні огляди щодо впливу війни на зовнішню торгівлю аграрною продукцією. Важливе місце посідають фінансова звітність і інтегровані річні звіти ПрАТ «МХП» та офіційні матеріали компанії щодо систем забезпечення якості й безпечності продукції. Теоретичну основу становлять публікації зарубіжних авторів щодо впливу приватних стандартів безпечності харчових продуктів на міжнародну торгівлю та експортну діяльність підприємств.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ

1.1 Експортний потенціал агробізнесу: сутність та структура

Теоретичні підходи до визначення експортного потенціалу як багатовимірної економічної категорії є предметом активних наукових дискусій. Фундаментальні методичні основи аналізу експортного потенціалу підприємств аграрної сфери викладені у дослідженнях О. Г. Мельника [22], О. М. Ковбаси [11] та О. В. Попко [34]. Аналіз експортного потенціалу крізь призму сучасних макроекономічних викликів та євроінтеграційних процесів представлено у працях О. М. Варченка, О. Кондратюк та І. Стояненка [13], а також Н. Т. Трусової та Р. Степанюк [35]. Важливість галузевої специфіки, зокрема для олієжирового підкомплексу, підкреслює В. М. Пилявець [23], тоді як особливості експортної діяльності малих суб'єктів господарювання ґрунтовно аналізує Т. О. Бабан [3]. Зв'язок між інноваційною активністю підприємств та їх здатністю до експортної експансії висвітлено у роботі Н. М. Байдали [4].

Експортний потенціал агробізнесу доцільно розуміти як здатність агропродовольчого сектора та окремих підприємств забезпечувати конкурентоспроможну пропозицію продукції на зовнішніх ринках з урахуванням виробничих, ресурсних, інституційних та маркетингових можливостей. Такий потенціал має багатовимірний характер і включає виробничу, ресурсну, інноваційну, логістичну та інституційну складові.

Виробнича складова експортного потенціалу агробізнесу України ґрунтується на значній частці сільськогосподарських земель у структурі національної території, сприятливих ґрунтово-кліматичних умовах та сформованій спеціалізації на виробництві зернових культур, олійних, продукції птахівництва та олійно-жирового комплексу. За оцінками дослідників, близько

сімдесяти відсотків земельного фонду України використовується в сільському господарстві, що формує потужну ресурсну базу для експорту продовольства.

Фінансова складова експортного потенціалу проявляється через вагому частку аграрного експорту у валютних надходженнях країни. До повномасштабної війни агропродовольча продукція забезпечувала приблизно сорок один відсоток товарного експорту України з вартісним обсягом близько двадцяти семи мільярдів доларів США у 2021 році. Після 2022 року залежність платіжного балансу від аграрної продукції посилилася: за оцінками експертів, частка агропродовольства у валютних надходженнях зросла до п’ятдесяти трьох–п’ятдесяти семи відсотків, попри загальне скорочення фізичних обсягів експорту.

Маркетингова складова експортного потенціалу агробізнесу проявляється через структуру ринків збуту та здатність підприємств маневрувати між різними напрямами експорту. У період до війни ключовими імпортерами української аграрної продукції були країни Європейського Союзу, Китай, Індія, Єгипет і Туреччина, на які припадало понад шістдесят відсотків аграрного експорту. Після блокування Чорноморських портів і запровадження «зернової ініціативи» відбулося істотне переформатування логістики та географії постачань, однак Україна зберегла роль одного з провідних постачальників зернових і олійних культур на світовому ринку [1].

Інституційна складова експортного потенціалу пов’язана з налагодженням систем державного контролю за безпечністю харчових продуктів, гармонізацією законодавства з європейськими вимогами, розвитком інфраструктури сертифікації та акредитації. Водночас дедалі важливішу роль відіграють приватні стандарти, які запроваджуються міжнародними роздрібними мережами та переробними компаніями й фактично визначають правила доступу до високодохідних ринків.

У таблиці 1.1 узагальнено ключові показники розвитку аграрного експорту України у 2021–2023 роках, що дозволяє продемонструвати поєднання

значного ресурсного потенціалу та зростання критичної залежності економіки від аграрної торгівлі.

Таблиця 1.1 – Основні показники аграрного експорту України у 2021–2023 роках [1, 2, 11, 13]

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Експорт аграрної та продовольчої продукції, млрд дол. США	27,8	близько 23	близько 25
Частка агропродовольства в загальному експорті товарів, %	41	53	понад 50
Основні товарні групи (зерно, олії, продукція птахівництва) – частка у структурі аграрного експорту, %	понад 80	понад 80	понад 80

У тексті таблиця 1.1 свідчить, що, попри воєнні ризики та логістичні обмеження, Україна зберігає значні обсяги аграрного експорту, а отже, саме агробізнес стає головним носієм експортного потенціалу економіки. Однак поступове посилення тарифних і нетарифних бар'єрів, зокрема відновлення мит і квот на окремі агропродовольчі товари з боку Європейського Союзу, зумовлює необхідність підвищення якості та безпечності продукції, у тому числі через міжнародну сертифікацію.

На рис. 1.1 подано структурно-логічну схему формування експортного потенціалу агробізнесу, де міжнародна сертифікація виділяється як окрема інституційна та маркетингова складова.

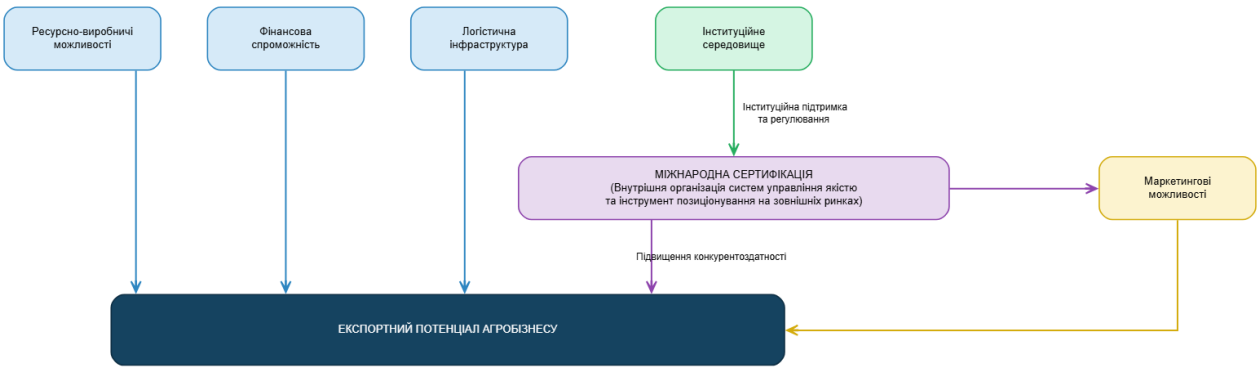

Рис. 1.1 – Структурно-логічна схема формування експортного потенціалу агробізнесу [7, 14, 24]

Схема 1.1 відображає, що експортний потенціал формується під впливом ресурсно-виробничих можливостей, фінансової спроможності, логістичної інфраструктури та інституційної підтримки. Міжнародна сертифікація посідає проміжне місце між інституційним середовищем і маркетинговими можливостями, оскільки водночас відображає рівень внутрішньої організації систем управління якістю та є інструментом позиціонування на зовнішніх ринках.

1.2 Сутність та класифікація міжнародної сертифікації продукції агробізнесу

Визначення місця сертифікації у системі інституційного забезпечення конкурентоспроможності вимагає аналізу еволюції стандартів. Генезис системи стандартизації та сертифікації Європейського Союзу докладно досліджують А. Дакал, І. Драган та Л. Антонова [6]. Питання ролі сертифікації у забезпеченні конкурентних переваг для українських виробників, зокрема органічної продукції, обґрунтовують Н. Андрусенко та О. Прутська [2]. Систематизацію видів сертифікації та їх відповідність міжнародним вимогам здійснюють Л. Степасюк та А. Ященко [30]. Аспекти перетворення сертифікації на механізм формування довіри споживачів до безпечності агропродукції аналізує А. Подсоха [24], тоді як Н. І. Лапичак у низці своїх праць [17-19] акцентує увагу на викликах державного управління, впливі цифровізації на сертифікаційні процедури та характеристиці ключових прогалин у сучасній системі. Переваги впровадження систем управління якістю для економічного розвитку національних господарств виокремлює М. Скрипчук [28].

Міжнародна сертифікація продукції агробізнесу є процедурою офіційного підтвердження відповідності продукції, процесів виробництва та систем управління підприємства вимогам міжнародних стандартів, які визнаються ключовими імпортерами. У контексті агропродовольчої продукції такі стандарти, як правило, охоплюють безпечність харчових продуктів, систему

управління якістю, екологічну відповідальність, охорону праці, а також дотримання етичних та релігійних норм.

Систему міжнародної сертифікації аграрної продукції доцільно розглядати за кількома взаємопов'язаними вимірами. Перший вимір пов'язаний із характером суб'єкта, який встановлює стандарт. У цьому розрізі розрізняють міждержавні стандарти, що розробляються міжнародними організаціями, такими як Міжнародна організація зі стандартизації, і приватні стандарти, запроваджені асоціаціями роздрібної торгівлі, великими мережами супермаркетів або галузевими об'єднаннями. Другий вимір стосується сфери застосування: одні стандарти охоплюють системи управління безпечністю харчових продуктів на всьому ланцюгу «від лану до столу», інші концентруються на первинному виробництві, ще інші стосуються переробки, пакування та розподілу харчової продукції. Третій вимір пов'язаний із домінуючим ринком використання: частина стандартів орієнтована переважно на європейський ринок, інші широко застосовуються також у Північній Америці та країнах Азії.

У таблиці 1.2 систематизовано основні міжнародні стандарти і схеми сертифікації, що мають ключове значення для аграрних експортерів, із короткою характеристикою їх змісту.

Таблиця 1.2 – Основні міжнародні стандарти сертифікації продукції агробізнесу [10, 18-21, 28]

Стандарт / схема	Характеристика	Тип стандарту
Система управління безпечністю харчових продуктів ISO 22000	Встановлює вимоги до управління ризиками безпечності на всьому харчовому ланцюгу з інтеграцією принципів аналізу небезпечних факторів і контролю критичних точок	Міжнародний міжгалузевий стандарт
Схема сертифікації систем безпечності харчових продуктів FSSC 22000	Поєднує вимоги ISO 22000 з додатковими вимогами до попередніх програм та оцінювання відповідності, визнана Глобальною ініціативою з безпечності харчових продуктів	Приватна схема на основі міжнародних стандартів

Продовження табл. 1.2

Стандарт безпечності харчових продуктів BRCGS	Детально регламентує вимоги до виробничих приміщень, контролю постачальників, простежуваності, внутрішніх аудитів для переробних підприємств харчової галузі	Приватний роздрібний стандарт
Стандарт належної сільськогосподарської практики GlobalG.A.P.	Зосереджується на первинному виробництві, регулює використання засобів захисту рослин, поводження з тваринами, охорону довкілля та простежуваність сировини	Приватний галузевий стандарт
Сертифікація Halal та інші релігійні сертифікати	Підтверджує відповідність продукції релігійним вимогам щодо способу забою, складу, походження та обробки сировини, є передумовою доступу до ринків мусульманських країн	Система добровільної сертифікації

Таблиця 1.2 демонструє, що міжнародна сертифікація охоплює не лише класичні системи управління якістю, а й широкий спектр приватних стандартів, які фактично визначають «вхідний квиток» на відповідні сегменти зовнішнього ринку. Для агробізнесу важливим є поєднання сертифікації на рівні первинного виробництва (наприклад, належна сільськогосподарська практика) та на рівні переробки і логістики, що забезпечує безперервну простежуваність. Первинне виробництво забезпечується стандартами належної сільськогосподарської практики, на етапах забою й переробки домінують системи управління безпечністю та приватні роздрібні стандарти, транспорт і логістика підпорядковуються вимогам до збереження холодного ланцюга та простежуваності, а на виході до кінцевого споживача значну роль відіграють релігійні й етичні сертифікації. Сукупність таких стандартів формує «сертифікаційний портфель» підприємства, що визначає його привабливість для міжнародних партнерів.

1.3 Міжнародна сертифікація як чинник експортної конкурентоспроможності агробізнесу

Вплив міжнародної сертифікації на ефективність експортної діяльності та стратегічний розвиток агрохолдингів набуває особливої ваги в умовах воєнного стану. Практичні аспекти організації ризик-менеджменту та інноваційних проєктів на прикладі ПрАТ «МХП» висвітлюють Ж. М. Жигалкевич та Є. Є. Єфімова [8]. Питання удосконалення обліку та контролю готової продукції з урахуванням стандартів міжнародної сертифікації розробляють А. П. Макаренко, Є. В. Меліхов та О. В. Наумов [21]. Вагомими є дослідження впливу зовнішніх шоків, зокрема воєнних ризиків та екологічних наслідків війни, на експортний потенціал, які проводять О. Г. Василенко та О. М. Лабенко [5], а також Н. Л. Корженівська, І. О. Осадчук та Я. І. Сидорак [14]. Роль інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій та глобальної цифровізації у розширенні експортних можливостей України аналізує С. Якубовський [31], тоді як специфіку конкурентоспроможності окремих видів м’ясної продукції, зокрема індичатини, на світових ринках досліджує О. А. Куліченко [16].

Вплив міжнародної сертифікації на експортний потенціал агробізнесу проявляється у кількох площинах. Передусім сертифіковані системи безпечності харчових продуктів зменшують інформаційну асиметрію між постачальником і закордонним покупцем, знижують транзакційні витрати на перевірку якості та зменшують імовірність відмови від партії через невідповідність вимогам імпортера. Тим самим такі системи підвищують імовірність укладання експортних контрактів та сприяють розширенню ринків збуту [12].

Системні огляди емпіричних досліджень свідчать, що впровадження стандартів безпечності харчових продуктів здебільшого позитивно впливає на експортну діяльність підприємств, хоча ефект є неоднорідним за видами стандартів, галузями та країнами. Дослідження, присвячені впливу сертифікації

за стандартом GlobalG.A.P., показують, що збільшення площі сертифікованого виробництва та кількості сертифікованих виробників у країні пов'язане зі зростанням експорту відповідної продукції до країн Європейського Союзу, особливо для плодоовочевого сегмента.

Подібні результати отримано для сертифікації систем управління якістю за стандартами серії ISO 9000: аналіз підприємств країн, що розвиваються, показує, що сертифікація сприяє збільшенню обсягів експортних продажів та зростанню частки експорту в загальній реалізації завдяки зниженню інформаційних бар'єрів та поліпшенню репутації постачальника. Водночас окремі роботи фіксують, що суворі стандарти можуть у короткостроковій перспективі зменшувати ймовірність виходу на ринки для підприємств із недостатнім рівнем ресурсної забезпеченості, особливо малого бізнесу, через високі витрати на відповідність [32].

У таблиці 1.3 узагальнено основні канали впливу міжнародної сертифікації на експортний потенціал підприємств агробізнесу.

Таблиця 1.3 – Основні канали впливу міжнародної сертифікації на експортний потенціал агробізнесу [3, 7, 32, 33]

Канал впливу	Суть впливу	Потенційний результат
Зниження інформаційної асиметрії	Формування довіри до систем управління якістю та безпечністю, зменшення потреби у повторних аудитах з боку покупця	Розширення кола потенційних імпортерів, скорочення тривалості переговорів
Доступ до вимогливих ринків	Виконання обов'язкових чи де факто обов'язкових вимог роздрібних мереж та імпортерів	Можливість входження на ринки Європейського Союзу та інших розвинених країн
Підвищення внутрішньої ефективності	Стандартизація процесів, зменшення втрат сировини, поліпшення простежуваності	Зниження витрат виробництва, скорочення ризиків відкликання продукції
Формування бренду надійного постачальника	Публічне підтвердження дотримання високих вимог до якості й безпечності	Підвищення стійкості до репутаційних шоків, можливість укладення довгострокових контрактів

На рис. 1.2 подано узагальнену схему взаємозв'язку між міжнародною сертифікацією, конкурентними перевагами та експортною результативністю підприємства.

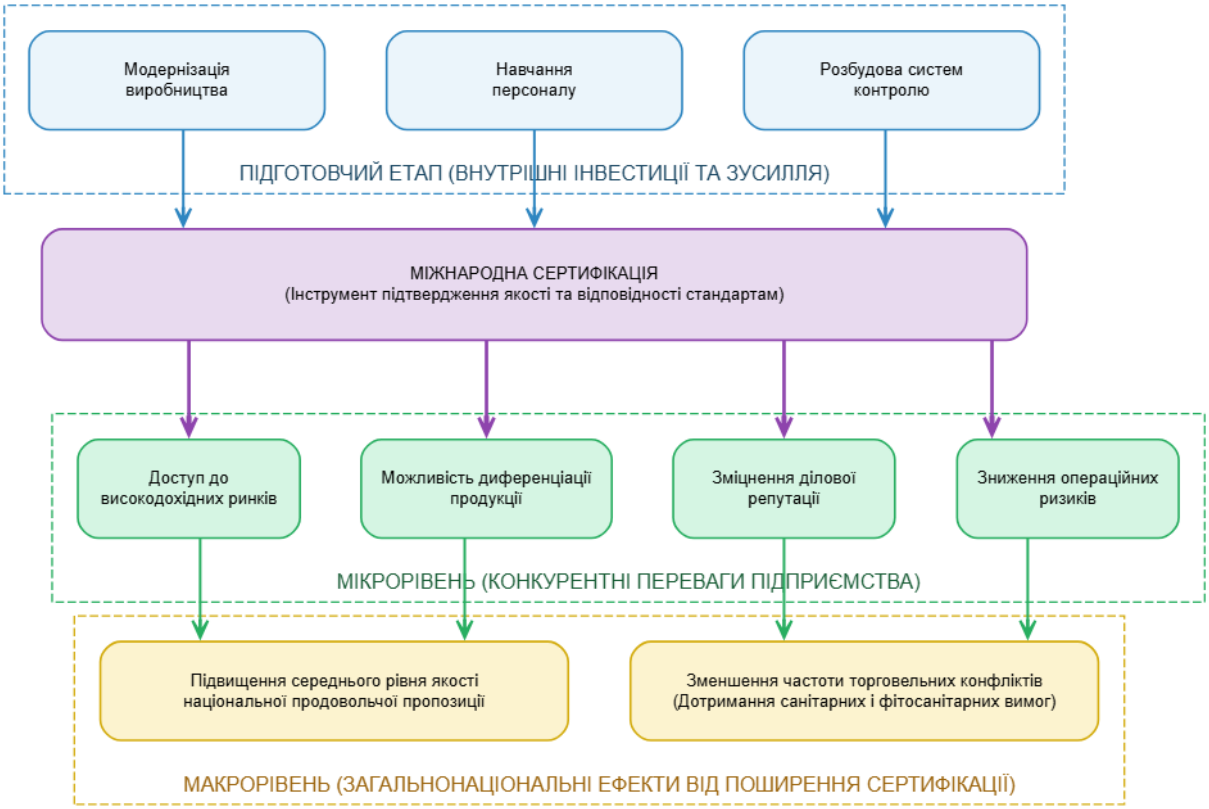

Рис. 1.2 – Схема впливу міжнародної сертифікації на конкурентоспроможність та експортну діяльність агропідприємства

Схема демонструє, що міжнародна сертифікація, з одного боку, потребує інвестицій у модернізацію виробництва, навчання персоналу та розбудову систем контролю, а з іншого – створює умови для формування стійких конкурентних переваг у вигляді доступу до високодоходних ринків, можливості диференціації продукції, зміцнення ділової репутації та зниження операційних ризиків. На макрорівні поширення міжнародних сертифікацій сприяє підвищенню середнього рівня якості національної продовольчої пропозиції та зменшенню частоти торговельних конфліктів, пов'язаних із порушенням санітарних і фітосанітарних вимог.

Підсумовуючи, у першому розділі сформовано теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу ролі міжнародної сертифікації у формуванні експортного потенціалу агробізнесу.

Експортний потенціал сучасного агропромислового підприємства є багатогранною економічною категорією, яка характеризує не лише обсяги виробничих ресурсів, а насамперед інтегральну здатність суб'єкта господарювання забезпечувати конкурентоспроможну пропозицію на світових ринках. Цей потенціал формується під впливом комплексу чинників, серед яких провідне місце посідають інституційні та технологічні умови виробництва, здатність до швидкої адаптації до вимог глобальних ринків, а також ефективність внутрішніх систем управління та контролю.

Міжнародна сертифікація продукції є об'єктивною необхідністю та дієвим інструментом мінімізації інформаційної асиметрії між українським виробником та зовнішнім споживачем. Вона виступає не просто як сукупність формальних процедур, а як складний інституційний механізм, що забезпечує довіру до безпечності харчової продукції. Опрацювання наукового доробку підтверджує, що впровадження міжнародно визнаних стандартів якості перетворює якісну характеристику продукту на ключову конкурентну перевагу, яка дозволяє долати технічні бар'єри у торгівлі та входити на преміальні зовнішні ринки.

Встановлено тісний причинно-наслідковий зв'язок між рівнем інтеграції систем міжнародної сертифікації та ефективністю зовнішньоекономічної діяльності агрохолдингів. Наявність відповідних сертифікатів дозволяє не лише забезпечити доступ до ринків з жорсткими вимогами, а й оптимізувати власні виробничі процеси, знизити транзакційні витрати та підвищити рівень керованості ризиками. Водночас, враховуючи високу вартість сертифікаційних процедур та необхідність постійного удосконалення технологічних ліній, виникає об'єктивна потреба у детальному аналізі співвідношення витрат та економічного ефекту від впровадження таких систем.

РОЗДІЛ 2
ОЦІНКА ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ НА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРАТ «МХП»

2.1 Загальна характеристика підприємства та його місце в аграрному експорті України

Приватне акціонерне товариство «Миронівський хлібопродукт» є одним із найбільших інтегрованих агропромислових холдингів України, основними напрямами діяльності якого є виробництво м'яса птиці, комбікормів, вирощування зернових та олійних культур, виробництво олії, переробка та експорт готової і напівготової харчової продукції. Компанія реалізує продукцію під низкою відомих торговельних марок, значну частину обсягів збуту становлять поставки на зовнішні ринки Європейського Союзу, Близького Сходу, Північної Африки та Азії.

Вертикальна інтеграція бізнес-моделі забезпечує контроль над ключовими етапами ланцюга створення вартості – від вирощування зернових культур і виробництва комбікормів до забою птиці, глибокої переробки, фасування та експорту готової продукції. Така структура дозволяє ефективно впроваджувати інтегровані системи управління якістю та безпечністю, а також забезпечувати простежуваність продукції, що є необхідною умовою для проходження міжнародної сертифікації [25-27].

Місія ПрАТ «МХП» полягає у забезпеченні споживачів в Україні та за її межами безпечними, доступними й високоякісними харчовими продуктами, виробленими на основі сучасних технологій із дотриманням принципів сталого розвитку. Візія компанії пов'язана із закріпленням позицій провідного міжнародного гравця на ринку білкових продуктів харчування, що поєднує конкурентоспроможні ціни з високими стандартами якості, безпечності та екологічної відповідальності.

Система цінностей підприємства орієнтована на довіру й партнерство з постачальниками та споживачами, відповідальність перед суспільством і працівниками, інноваційність виробництва, дбайливе ставлення до довкілля та дотримання принципів гуманного поводження з тваринами. Такий набір цінностей органічно поєднується з вимогами міжнародних стандартів, що спрощує інтеграцію сертифікації до повсякденної практики управління.

Для оцінки експортного потенціалу підприємства важливо проаналізувати динаміку його фінансових результатів та структуру виручки за напрямами збуту. У таблиці 2.1 наведено узагальнені дані про фінансові показники ПрАТ «МХП» за 2022–2023 роки.

Таблиця 2.1 – Основні фінансові показники ПрАТ «МХП» у 2022–2023 роках [25-27]

Показник	2022 рік	2023 рік
Виручка, млн дол. США	2 642	3 021
Експортна виручка, млн дол. США	1 601	1 807
Частка експорту у виручці, %	61	60
Операційний прибуток, млн дол. США	255	339
Чистий прибуток (збиток), млн дол. США	–231	142

Аналіз таблиці 2.1 показує, що у 2023 році підприємство істотно покращило фінансові результати: виручка зросла на чотирнадцять відсотків порівняно з 2022 роком, експортна виручка збільшилася на тринадцять відсотків, а чистий фінансовий результат змінився зі збитку до значного прибутку. Частка експорту у виручці залишилася стабільно високою, перевищуючи шістдесят відсотків, що свідчить про експортно орієнтований характер бізнес-моделі.

У структурі товарних потоків ключове місце посідає експорт м’яса птиці. У 2023 році загальний обсяг продажу м’яса птиці склав 691,98 тисячі тонн, із яких близько 396,92 тисячі тонн було реалізовано на зовнішніх ринках. Частка

експорту в загальному обсязі продажу м’яса птиці досягла п’ятдесяти семи відсотків, що підтверджує критичну роль зовнішніх ринків для завантаження виробничих потужностей.

Суттєве значення має також сегмент переробленої продукції. У 2023 році обсяг експорту переробленого м’яса птиці зріс на тридцять сім відсотків порівняно з попереднім роком і досяг понад шести тисяч тонн. Середня відпускна ціна на перероблену продукцію зросла, що забезпечило випереджаюче зростання виручки від цього сегмента. Розширення експорту продукції з більшою глибиною переробки прямо пов’язане з рівнем довіри до систем безпечності та якості, що підтверджуються міжнародними сертифікатами.

Окремо варто відзначити діяльність підприємства у сегменті рослинних олій. У 2023 році продажі соняшникової олії збільшилися на сімдесят один відсоток порівняно з 2022 роком, що було зумовлено як розширенням виробництва, так і частковим відновленням логістичних маршрутів. Для виходу на ринки харчових олій також є критичними міжнародні системи управління безпечністю та сертифікація партій продукції відповідно до вимог імпортерів.

Таким чином, фінансово-економічний аналіз свідчить, що ПрАТ «МХП» є стійким експортером, значна частина доходів якого формується за рахунок зовнішніх ринків. У таких умовах рівень міжнародної сертифікації безпосередньо впливає на можливості підтримання та нарощування експортного потенціалу.

2.2 Системи міжнародної сертифікації та управління якістю на ПрАТ «МХП»

ПрАТ «МХП» послідовно формує комплексну систему управління якістю та безпечністю продукції, яка інтегрує вимоги низки міжнародних стандартів. На виробничих підприємствах групи впроваджено системи управління безпечністю харчових продуктів за стандартом ISO 22000, схему сертифікації

FSSC 22000, стандарт безпечності харчових продуктів BRCGS, а також стандарт належної сільськогосподарської практики GlobalG.A.P. Для доступу до ринків мусульманських країн застосовується сертифікація Halal [25-27].

Важливо, що зазначені системи не існують окремо одна від одної, а утворюють інтегровану модель управління, у рамках якої кожен стандарт доповнює інший. Так, вимоги ISO 22000 формують основу процесного підходу до управління ризиками безпечності на всьому ланцюгу «від зерна до готової продукції», FSSC 22000 посилює цю основу додатковими вимогами до попередніх програм та процесу оцінювання відповідності, а BRCGS деталізує вимоги до виробничих приміщень, контролю постачальників, внутрішніх аудитів та простежуваності партій продукції. GlobalG.A.P. забезпечує відповідність первинного виробництва вимогам щодо використання засобів захисту рослин, запобігання забрудненню довкілля та добробуту тварин.

У таблиці 2.2 узагальнено основні напрями сертифікації ПрАТ «МХП» та їх співвіднесення з елементами ланцюга створення вартості.

Таблиця 2.2 – Напрями міжнародної сертифікації ПрАТ «МХП» [25-27]

Етап ланцюга створення вартості	Ключові стандарти та сертифікати	Основний фокус вимог
Первинне виробництво (зернові, олійні, вирощування птиці)	GlobalG.A.P., національні стандарти	Належна сільськогосподарська практика, охорона довкілля, добробут тварин
Виробництво комбікормів, інкубація, відгодівля	ISO 22000, внутрішні корпоративні нормативи	Управління ризиками безпечності кормів, контроль сировини та процесів
Забій і первинна переробка птиці	ISO 22000, FSSC 22000, BRCGS, Halal	Безпечність харчових продуктів, простежуваність, гігієна, відповідність релігійним вимогам
Глибока переробка, пакування, зберігання	FSSC 22000, BRCGS	Управління виробничими процесами, контроль алергенів, пакування, маркування
Експорт, логістика	Вимоги імпортерів, простежуваність	Збереження холодного ланцюга, документальне підтвердження сертифікації

Впровадження зазначених систем супроводжується створенням розгалуженої лабораторної бази, що забезпечує регулярний контроль якості

сировини, напівфабрикатів, готової продукції, води, стічних вод, а також санітарного стану виробничих приміщень. Для інтегрованої моделі виробництва м'яса птиці, яку реалізує ПрАТ «МХП», така лабораторна інфраструктура є ключовою умовою підтримання сертифікації та довіри з боку міжнародних партнерів.

З позицій експортного потенціалу важливо, що міжнародні сертифікати компанії визнаються провідними торговельними мережами Європейського Союзу, країн Близького Сходу та Північної Африки. Це дозволяє позиціонувати продукцію як таку, що відповідає високим вимогам до безпечності, і забезпечує доступ до ринків із жорсткими регулятивними рамками. Фактично міжнародна сертифікація виступає нематеріальним активом, який збільшує ринкову цінність компанії й формує вхідний бар'єр для менш підготовлених конкурентів.

Для комплексної оцінки впливу міжнародної сертифікації на експортний потенціал підприємства проведемо аналіз зовнішнього середовища за допомогою PEST-підходу, а також дослідимо конкурентне оточення та поведінку споживачів на основних ринках.

Політико-правове середовище характеризується підвищеною регуляторною невизначеністю, зумовленою війною, змінами у режимі торгівлі з Європейським Союзом та іншими партнерами, а також постійним посиленням вимог до безпечності та простежуваності продукції. Тимчасове скасування мит і квот на аграрний імпорт з України після 2022 року сприяло різкому зростанню експорту до Європейського Союзу, але згодом Європейська комісія відновила мита на окремі чутливі товари, зокрема яйця, овес і цукор, а також розпочала переговори щодо довгострокового режиму доступу української продукції на європейський ринок. За цих умов сертифікація відповідно до європейських і приватних стандартів стає необхідною умовою збереження позицій на ринку.

Економічне середовище визначається поєднанням високої волатильності світових цін на зерно і м'ясо птиці, зростанням вартості логістики через обмеження в Чорноморському регіоні та необхідністю активного використання альтернативних маршрутів через Дунай і порти сусідніх країн. Для компанії, яка

генерує більшу частину виручки за рахунок експорту, це означає потребу у стабілізації маржі завдяки підвищенню доданої вартості та диференціації продукції, що безпосередньо пов’язано з міжнародною сертифікацією.

Соціокультурне середовище характеризується зростанням уваги споживачів до безпечності харчових продуктів, умов утримання тварин, етичності виробництва та впливу продукції на здоров’я. У країнах Європейського Союзу, а також на ринках Близького Сходу й Північної Африки споживачі дедалі частіше орієнтуються на наявність сертифікатів, що гарантують дотримання належних практик виробництва, добробуту тварин та відповідність релігійним вимогам. Для ПрАТ «МХП» це створює додаткові можливості позиціонування через сертифікацію Halal, а також через комунікацію впроваджених стандартів добробуту тварин і сталого виробництва.

Технологічне середовище відображає поширення сучасних технологій контролю якості, цифрової простежуваності, автоматизації виробничих процесів та моніторингу логістичних ланцюгів. Впровадження таких технологій є одночасно передумовою та наслідком міжнародної сертифікації, оскільки стандарти безпечності вимагають автоматизованого збору й аналізу даних щодо критичних точок процесу.

У таблиці 2.3 наведено узагальнену оцінку впливу ключових факторів зовнішнього середовища на експортний потенціал ПрАТ «МХП» через призму міжнародної сертифікації.

З позицій конкурентного аналізу варто зазначити, що на українському ринку м’яса птиці ПрАТ «МХП» є безумовним лідером за обсягами виробництва та експорту. Основними конкурентами на зовнішніх ринках виступають виробники з країн Європейського Союзу, Бразилії та інших експортерів, які також мають розвинуті системи сертифікації та державну підтримку експорту. У таких умовах утримання конкурентних позицій можливе лише за умови випереджаючого розвитку систем управління якістю та постійного оновлення сертифікаційного портфеля відповідно до вимог ринків.

Таблиця 2.3 – Узагальнена PEST-оцінка зовнішнього середовища ПрАТ «МХП» [25-27]

Група факторів	Ключові чинники	Характер впливу на експортний потенціал
Політико-правові	Зміни торговельного режиму з Європейським Союзом, посилення санітарних і фітосанітарних вимог	Формують високі бар'єри входу, підвищують цінність міжнародної сертифікації
Економічні	Волатильність світових цін, зростання логістичних витрат, воєнні ризики	Стимулюють перехід до продукції з вищою доданою вартістю та акцентом на якість
Соціокультурні	Зростання чутливості до безпечності, етичності та релігійної відповідності	Підсилюють роль сертифікації як інструменту диференціації продукції
Технологічні	Розвиток цифрової простежуваності, автоматизації контролю якості	Полегшують впровадження та підтримання інтегрованих сертифікаційних систем

Поведінка споживачів на цільових ринках характеризується високою увагою до походження продукції, наявності сертифікатів безпечності та відповідності релігійним вимогам. ПрАТ «МХП» активно комунікує переваги своїх систем якості, що дозволяє формувати довіру до бренду та підтримувати стабільний попит.

2.3 Аналіз експортного потенціалу ПрАТ «МХП»

Для формування цілісного уявлення про стратегічні позиції підприємства щодо міжнародної сертифікації та експортного потенціалу проведемо SWOT-аналіз. У таблиці 2.4 стисло відображено основні сильні й слабкі сторони, можливості та загрози.

SWOT-аналіз засвідчує, що підприємство має потужні внутрішні чинники для підтримання експортного зростання завдяки міжнародній сертифікації, однак стикається з суттєвими зовнішніми загрозами, пов'язаними з геополітичними ризиками та регуляторними змінами. Це зумовлює необхідність формування гнучкої стратегії, яка поєднує диверсифікацію ринків та продуктів із посиленням нематеріальних конкурентних переваг.

Таблиця 2.4 – SWOT-аналіз експортного потенціалу ПрАТ «МХП» у контексті міжнародної сертифікації [25-27]

Внутрішні чинники (сильні, слабкі сторони)	Зовнішні чинники (можливості, загрози)
Сильні сторони: високий рівень вертикальної інтеграції; розвинена лабораторна база; впроваджені системи ISO 22000, FSSC 22000, BRCGS, GlobalG.A.P., Halal; значний досвід роботи на міжнародних ринках; стійкі фінансові результати	Можливості: подальше зміцнення позицій на ринках Європейського Союзу; розширення присутності на ринках Близького Сходу та Північної Африки; диверсифікація асортименту за рахунок продукції з вищою доданою вартістю; участь у програмах міжнародної підтримки відбудови агросектору
Слабкі сторони: висока капіталомісткість підтримання сертифікації; залежність від експорту як джерела доходів; концентрація на обмеженій кількості груп продукції; уразливість до коливань валютного курсу	Загрози: подальше посилення санітарних, фітосанітарних та приватних стандартів у країнах-імпортерах; запровадження додаткових мит і квот на продукцію з України; воєнні ризики для логістики; посилення конкуренції з боку міжнародних виробників

Для більш формалізованої оцінки стратегічного профілю підприємства використаємо SPACE-аналіз, що дозволяє визначити домінуючу стратегічну орієнтацію на основі фінансових показників, конкурентних переваг, стабільності галузі та привабливості ринку. Оцінювання відповідних параметрів за шкалою умовних балів свідчить, що ПрАТ «МХП» має сильну фінансову позицію, істотні конкурентні переваги, але функціонує у галузі з підвищеним рівнем ризику.

Таблиця 2.5 – Узагальнена оцінка бізнес-портфеля ПрАТ «МХП» за матрицею МакКінзі

Бізнес-напрям	Привабливість ринку	Конкурентна позиція	Рекомендована стратегія
Виробництво м’яса птиці	Висока	Висока	Подальше інвестування, утримання лідерства, розширення сертифікації та лінійки продуктів
Перероблені продукти з м’яса птиці	Висока	Сильна, але зростаюча конкуренція	Прискорене зростання, інновації в асортименті, посилення маркетингу на основі сертифікації
Виробництво рослинних олій	Середня–висока	Середня	Вибіркове інвестування, розвиток нішевих сертифікованих продуктів
Вирощування зернових	Середня	Сильна	Захист позицій, використання сировини як основи для продукції з більшою доданою вартістю

Сумарний вектор оцінок розміщується у квадранті агресивної стратегії, що передбачає активне інвестування у розвиток нових продуктів, ринків і технологій, зокрема у систему сертифікації, як ключовий фактор підтримання експорту.

Портфельний аналіз за матрицею МакКінзі дає змогу оцінити привабливість ринку та конкурентну позицію підприємства в розрізі основних бізнес-напрямів: виробництво м’яса птиці, переробленої продукції, рослинних олій і зернових культур. У таблиці 2.5 подано узагальнені результати такої оцінки.

Портфельний аналіз показує, що ключовими «зонами зростання» для ПрАТ «МХП» є сегменти м’яса птиці та переробленої продукції, де міжнародна сертифікація створює найбільшу додану вартість. Саме тут доцільно зосередити інвестиції у розширення сертифікаційного портфеля, глибшу переробку та розробку нових продуктів, орієнтованих на потреби вимогливих ринків.

2.4 Оцінка економічної ефективності посилення міжнародної сертифікації

Експортний потенціал ПрАТ «МХП» доцільно розуміти як сукупну спроможність компанії стабільно формувати та нарощувати виручку від зовнішніх ринків на основі наявних виробничих потужностей, ресурсної бази, міжнародної сертифікації продукції, логістичної інфраструктури та диверсифікованого портфеля ринків збуту. Для МХП експорт є не додатковим, а базовим напрямом діяльності: за останні роки понад половина продукції реалізується за кордоном, причому поставки здійснюються більш ніж до 80 країн світу. Така географія збуту свідчить, що компанія працює як глобальний гравець аграрного ринку, а не лише як національний виробник.

На основі консолідованої фінансової звітності за 2021–2023 роки можна стверджувати, що експортний потенціал МХП має стійкий висхідний тренд. Групова виручка зросла з 2 372 млн дол. США у 2021 році до 2 642 млн дол. США у 2022 році та 3 021 млн дол. США у 2023 році, тобто за три роки приріст

склав близько 27 %. При цьому експортна виручка у 2021–2023 роках збільшилась з 1 265 до 1 807 млн дол. США, а її частка в загальній виручці коливалася в діапазоні 53–61 %. У таблиці 2.6 узагальнено динаміку доходів компанії та роль експортної складової.

Таблиця 2.6 – Динаміка групової та експортної виручки ПрАТ «МХП» у 2021–2023 рр. [25-27]

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Групова виручка, млн дол. США	2 372	2 642	3 021
Експортна виручка, млн дол. США	1 265	1 601	1 807
Частка експорту у виручці, %	53	61	60

Як видно з таблиці 2.2, зростання загальної виручки супроводжується випереджаючим зростанням експортної складової, що свідчить про поступове посилення зовнішньоекономічної орієнтації бізнес-моделі. У 2022–2023 роках близько 60 % доходу групи забезпечували саме зовнішні ринки, тобто експорт не лише підтримується на високому рівні, а й залишається ключовим джерелом валютних надходжень та драйвером зростання. Для оцінки поточного стану експортного потенціалу важливо, що у 2024 році, попри воєнні ризики, групова виручка зросла до приблизно 3,05 млрд дол. США, що підтверджує збереження обсягів діяльності та стійкість бізнес-моделі; при цьому огляди ринку наголошують, що експортна виручка й надалі формує понад половину загального доходу компанії.

З позиції ресурсно-виробничої складової експортного потенціалу МХП має значний «запас міцності». Компанія є одним з найбільших виробників м’яса птиці у Європі з річною потужністю понад 600 тис. тонн, управляє земельним банком близько 360 тис. га, інтегруючи виробництво зерна, кормів, м’яса птиці, олій та готових харчових продуктів у єдиний вертикально інтегрований ланцюг. Така вертикальна інтеграція мінімізує виробничі ризики, забезпечує контроль собівартості та якості на всіх етапах, що є критично важливим для стабільного виконання довгострокових експортних контрактів і підвищує реальний

експортний потенціал порівняно з підприємствами, які залежать від зовнішніх постачальників сировини.

Ринкова складова експортного потенціалу характеризується високим рівнем міжнародної диверсифікації. МХП експортує продукцію більш ніж до 80 країн світу, працюючи на ринках Європейського Союзу, Близького Сходу, Північної Африки та інших регіонів. Така широка географія дозволяє компанії зменшувати залежність від коливань попиту на окремих ринках, балансувати портфель збуту між країнами з різними регуляторними режимами та купівельною спроможністю і, відповідно, підтримувати високий рівень завантаження виробничих потужностей навіть у періоди локальних шоків. З урахуванням того, що частка експорту впродовж 2019–2023 років коливалась у межах 53–61 %, можна стверджувати, що компанія вже зараз реалізує значну частину свого експортного потенціалу, а не лише декларує зовнішню орієнтацію.

Важливим елементом поточного стану експортного потенціалу є інституційно-технологічна база, передусім система міжнародної сертифікації. Підприємства МХП функціонують відповідно до вимог провідних світових стандартів якості та безпечності харчових продуктів: BRCGS Food Safety, ISO 22000, Global G.A.P., а також сертифікацій HALAL і KOSHER для роботи на ринках з особливими релігійними вимогами до продукції. Окремі виробничі майданчики сертифіковано відповідно до стандартів Carbon Trust, ISCC та ISO 50001, що підтверджує дотримання вимог у сфері енергоефективності та сталого виробництва. Високий рівень охоплення потужностей міжнародними сертифікатами створює для МХП стійкі інституційні передумови доступу до преміальних сегментів ринків Європейського Союзу та інших країн із жорсткими вимогами до безпеки харчових продуктів, тобто безпосередньо підсилює експортний потенціал.

Окрему увагу в оцінці поточного стану експортного потенціалу слід приділити стійкості компанії до шоків зовнішнього середовища. Повномасштабна війна в Україні супроводжується прямими воєнними

втратами, логістичними обмеженнями, руйнуванням енергетичної інфраструктури та зростанням операційних витрат. У першому півріччі 2024 року сукупні воєнні витрати та втрати МХП сягнули близько 26 млн дол. США, при цьому компанія вимушена інвестувати в альтернативну енергетику та диверсифікацію логістичних маршрутів, щоб підтримувати безперервність експорту. Незважаючи на це, МХП зберігає позитивну динаміку виручки й продовжує перетворення в міжнародну продовольчу компанію, що спеціалізується на сталому виробництві, а не лише на експорті сировини, що підвищує довгострокову стійкість експортного потенціалу.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що поточний стан експортного потенціалу ПрАТ «МХП» можна охарактеризувати як високий і в цілому реалізований, але обмежений зовнішніми факторами ризику. Висока частка експорту у виручці, стійке зростання експортної виручки, значні виробничі потужності, вертикальна інтеграція, широка географія поставок та розгалужена система міжнародної сертифікації формують сильну базу для подальшого нарощування присутності на зовнішніх ринках. Водночас воєнні ризики, логістичні обмеження та регуляторні вимоги окремих ринків стримують повну реалізацію потенціалу, змушуючи компанію концентруватися на підтриманні поточно досягнутого рівня експорту та поетапній диверсифікації напрямів збуту й продуктової лінійки.

Для кількісної оцінки впливу посилення міжнародної сертифікації на експортний потенціал ПрАТ «МХП» розглянемо умовний інвестиційний проєкт, спрямований на модернізацію системи управління якістю, розширення лабораторної бази та впровадження додаткових модулів цифрової простежуваності, необхідних для адаптації до нових вимог імпортерів. Припустимо, що загальні інвестиційні витрати на реалізацію такого проєкту становлять півтора мільйона доларів США.

За даними інтегрованого звіту компанії за 2023 рік, експортна виручка досягла 1,807 мільярда доларів США за чистої прибутковості близько п’яти відсотків. У разі успішного впровадження проєкту можна очікувати, що

підприємству вдасться збільшити експортну виручку щонайменше на два відсотки за рахунок розширення асортименту сертифікованих продуктів, виходу на нові ринки та поглиблення співпраці з існуючими партнерами. Додатковий обсяг експортної виручки в такому випадку становитиме приблизно 36,1 мільйона доларів США.

За умови збереження чистої рентабельності на рівні п’яти відсотків додатковий чистий прибуток від реалізації проєкту можна оцінити на рівні 1,8 мільйона доларів США на рік. Економічний ефект від проєкту розрахуємо за формулою:

$$E = \Delta П - K, \tag{2.1}$$

де E – річний економічний ефект від посилення сертифікації, $\Delta П$ – додатковий чистий прибуток підприємства, отриманий завдяки зростанню експорту, K – річна сума інвестиційних витрат, пов’язаних із впровадженням та підтриманням оновленої системи сертифікації.

Підставивши умовні значення, отримаємо:

$E = 1{,}8 - 1{,}5 = 0{,}3$ млн дол. США.

Отриманий результат означає, що навіть за консервативного сценарію, коли приріст експортної виручки становить лише два відсотки, проєкт дає позитивний економічний ефект, а строк окупності інвестицій не перевищує одного року. У реальних умовах ефект може бути вищим завдяки синергії з іншими програмами модернізації та можливому збільшенню ринкової капіталізації компанії завдяки покращенню її репутації як надійного та відповідального експортера.

Варто наголосити, що розрахований показник враховує лише прямий фінансовий ефект від зростання експорту. Додатковими вигодами, які складніше піддаються кількісному вимірюванню, є зниження ризику відкликання продукції, скорочення витрат на аудит з боку покупців, підвищення

продуктивності завдяки стандартизації процесів і можливе зменшення страхових премій завдяки підвищенню керованості операційних ризиків.

2.5 Напрями вдосконалення сертифікаційної політики ПрАТ «МХП»

Враховуючи результати аналізу, доцільно окреслити пріоритетні напрями вдосконалення сертифікаційної політики ПрАТ «МХП» як інструменту розширення експортного потенціалу. З урахуванням домінуючої агресивної стратегічної орієнтації за результатами SPACE-аналізу доцільно посилити інвестиції в ті компоненти системи сертифікації, які забезпечують найбільший вплив на конкурентні позиції на цільових ринках.

Суттєвим резервом зростання є подальше розширення сертифікованих площ та обсягів виробництва за стандартом належної сільськогосподарської практики, зокрема шляхом активнішої інтеграції у такі схеми дрібних і середніх постачальників сировини. Це дозволить поглибити простежуваність ланцюга постачання, зміцнити позиції на ринку продукції, орієнтованої на здорове харчування, та створити передумови для виходу на нові ринки, чутливі до питань сталості.

Перспективним є впровадження додаткових екологічних сертифікацій, пов’язаних зі зменшенням вуглецевого сліду продукції та більш ефективним використанням відновлюваних джерел енергії. З огляду на наявність у ПрАТ «МХП» біогазових комплексів і проєктів з використання відходів рослинництва як палива, підприємство має добрі передумови для позиціонування продукції як такої, що вироблена з меншим впливом на клімат.

Доцільно продовжити цифровізацію системи простежуваності, запроваджуючи сучасні рішення для автоматизованого збору, аналізу та надання даних про походження, умови виробництва та логістики кожної партії продукції. Це не лише спростить підтримання відповідності міжнародним стандартам, а й посилить довіру з боку імпортерів, які зможуть оперативно отримувати підтвердження відповідності своїм вимогам.

Важливо продовжувати інвестування у розвиток компетенцій персоналу, адже ефективність функціонування сертифікаційних систем значною мірою залежить від кваліфікації працівників, які відповідають за впровадження та підтримання стандартів на практиці.

З урахуванням матриці «товар–ринок» Ансоффа найбільш перспективним напрямом для ПрАТ «МХП» є стратегія розвитку продуктів і ринків – розробка нових видів продукції з більшою глибиною переробки та вихід на нові сегменти ринку за рахунок використання вже наявного сертифікаційного портфеля. У поєднанні з портфельним аналізом це означає зосередження інвестицій на сегментах, де підприємство має сильну конкурентну позицію та високий потенціал зростання, насамперед у виробництві м’яса птиці та перероблені продукції, з поступовою диверсифікацією у напрями, пов’язані з екологічно сертифікованими рослинними продуктами.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було теоретично обґрунтовано та практично підтверджено, що міжнародна сертифікація продукції є одним із ключових факторів формування й розширення експортного потенціалу агробізнесу України. Узагальнення теоретичних підходів дозволило уточнити зміст категорій «експортний потенціал агробізнесу» та «міжнародна сертифікація продукції», виділити структурні складові експортного потенціалу й показати місце сертифікації у системі інституційних та маркетингових чинників конкурентоспроможності.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що запровадження міжнародних стандартів безпечності та якості харчових продуктів, таких як системи управління безпечністю за міжнародними стандартами та приватні галузеві стандарти, у більшості випадків позитивно впливає на експортну діяльність підприємств. Цей вплив проявляється через зниження інформаційної асиметрії, доступ до вимогливих ринків, підвищення внутрішньої ефективності та формування бренду надійного постачальника. Водночас виявлено, що суворі стандарти можуть створювати додаткові бар’єри для підприємств із недостатнім ресурсним потенціалом, особливо у короткостроковій перспективі.

На основі аналізу статистичних даних було показано, що аграрний сектор є ядром експортного потенціалу України, забезпечуючи понад половину валютних надходжень у період війни. Водночас зростання ролі аграрного експорту супроводжується посиленням регуляторних вимог з боку імпортерів, що підвищує значущість міжнародної сертифікації. Структурно-логічна модель експортного потенціалу агробізнесу продемонструвала, що сертифікація є інтегруючою ланкою між інституційним середовищем і маркетинговими можливостями.

На прикладі ПрАТ «МХП» було здійснено комплексний фінансово-економічний та стратегічний аналіз експортного потенціалу

підприємства. Показано, що компанія є одним із найбільших українських експортерів м’яса птиці, перероблені продукції та рослинних олій, при цьому частка експорту у виручці перевищує шістдесят відсотків. У 2023 році підприємство продемонструвало суттєве зростання виручки та повернення до прибуткової діяльності, що супроводжувалося збільшенням обсягів експорту, зокрема у сегменті переробленої продукції. Це свідчить про ефективність обраної стратегії, яка поєднує розвиток внутрішнього ринку з активною експансією на зовнішні ринки.

Дослідження системи міжнародної сертифікації ПрАТ «МХП» показало, що підприємство впровадило комплексну модель управління якістю й безпечністю, яка інтегрує вимоги низки міжнародних стандартів і приватних схем. Така модель охоплює всі етапи ланцюга створення вартості – від первинного виробництва до переробки, пакування та логістики, забезпечуючи високий рівень простежуваності та відповідності вимогам різних ринків. Сертифікація підприємства визнається провідними міжнародними партнерами, що створює додаткові можливості для розширення експорту.

PEST-аналіз зовнішнього середовища продемонстрував, що підприємство функціонує в умовах підвищеної регуляторної та економічної невизначеності, зумовленої війною, змінами торговельного режиму з Європейським Союзом і посиленням вимог до безпечності продукції. Водночас було виявлено значні можливості, пов’язані з перспективами поглиблення інтеграції на європейський ринок, зростанням попиту на продукцію з високою доданою вартістю та розвитком технологій цифрової простежуваності. SWOT-, SPACE- та портфельний аналіз дозволили дійти висновку, що ПрАТ «МХП» має сильні внутрішні конкурентні позиції та перебуває у сегментах із високою привабливістю, що обумовлює доцільність агресивної стратегії зростання з акцентом на розширення сертифікаційного портфеля.

Розрахунок економічної ефективності умовного проєкту посилення міжнародної сертифікації показав, що навіть за консервативного сценарію невеликого зростання експортної виручки інвестиції окупаються менш ніж за

рік і забезпечують позитивний економічний ефект. Це підтверджує тезу про те, що міжнародна сертифікація є не лише вимушеною вимогою ринку, а й економічно доцільним напрямом інвестування для експортно орієнтованих агропродовольчих підприємств.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що поставлена мета – теоретично та практично обґрунтувати міжнародну сертифікацію продукції як фактор розширення експортного потенціалу агробізнесу – досягнута. Сформульовані на початку роботи завдання виконано: уточнено теоретичні засади проблеми, проаналізовано сучасний стан аграрного експорту України, здійснено багатовимірну діагностику діяльності ПрАТ «МХП» як провідного експортера, оцінено економічну доцільність інвестицій у сертифікацію та запропоновано практичні напрями вдосконалення сертифікаційної політики підприємства. Отримані результати мають практичну цінність для менеджерів агропродовольчих компаній, які прагнуть посилити свої позиції на міжнародних ринках, та можуть бути використані у подальших дослідженнях, присвячених розробці галузевих стратегій підвищення експортного потенціалу України на основі розвитку інфраструктури якості.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АГРАРНИЙ ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ / О. М. Варченко та ін. *ПРОДОВОЛЬЧІ РЕСУРСИ*. 2025. Т. 13, № 24. С. 241–254. URL: https://doi.org/10.31073/foodresources2025-24-25 (дата звернення: 20.05.2026).

2. АНДРУСЕНКО Н., ПРУТСЬКА О. РОЛЬ СЕРТИФІКАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЧНИХ ВИРОБНИКІВ. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2025. Т. 340, № 2. С. 417–424. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-66 (дата звернення: 20.05.2026).

3. Бабан Т. О. Експортний потенціал малих суб"єктів господарювання аграрної сфери. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Економічні науки*. 2019. Вип. 202. С. 110–119.

4. Байдала Н. М. Експортний потенціал інноваційно активних підприємств: теоретико-методологічний підхід. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 2 (129). С. 71–76.

5. Василенко О. Г., Лабенко О. М. Вплив екологічних ризиків, спричинених війною, на фінансовий стан господарств та експортний потенціал. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. № 4(110). С. 78–85. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2024-4(110)-78-85 (дата звернення: 20.05.2026).

6. Дакал А., Драган І., Антонова Л. ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2024. № 7(49).

URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-7(49)-161-172 (дата звернення: 20.05.2026).

7. ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ / Я. Ю. Яковенко та ін. *Матеріали XXXII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства»*. 2025. С. 208–209. URL: https://doi.org/10.32782/2079-5009.krnu25.8.8 (дата звернення: 20.05.2026).

8. Жигалкевич Ж. М., Єфімова Є. Є. ОРГАНІЗАЦІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА ПРАТ «МХП». *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 20. URL: https://doi.org/10.20535/2307-5651.20.2021.252849 (дата звернення: 20.05.2026).

9. Зубрицький А. І. Експортний потенціал України у контексті порівняльних переваг. *Економіка і прогнозування*. 2015. № 1. С. 140–154.

10. Калашник О., Писаренко С. ЗНАЧЕННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ. *Національні інтереси України*. 2024. № 3(3). URL: https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-3(3)-423-432 (дата звернення: 20.05.2026).

11. Ковбаса О. М. ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 279–285. URL: https://doi.org/10.32782/dees.15-44 (дата звернення: 20.05.2026).

12. Кондратьєва Г. В. УКРАЇНСЬКІ ТА МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ СЕРТИФІКАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЯМИ. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Т. 2, № 2. URL: https://doi.org/10.60022/2(2)-1s (дата звернення: 20.05.2026).

13. КОНДРАТЮК О., СТОЯНЕНКО І. Експортний потенціал агросектора України. *Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*. 2022. Т. 144, № 4. С. 26–51. URL: https://doi.org/10.31617/1.2022(144)03 (дата звернення: 20.05.2026).

14. Корженівська Н. Л., Осадчук І. О., Сидорак Я. І. ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКІВ. *Podilian Bulletin Agriculture Engineering Economics*. 2024. № 43. С. 142–147. URL: https://doi.org/10.37406/2706-9052-2024-2.21 (дата звернення: 20.05.2026).

15. Кукіна Н. Вплив інвестицій на експортний потенціал країни. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 2. С. 219–228.

16. Куліченко О. А. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ІНДИЧАТИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ. *Електронний журнал "Ефективна економіка"*. 2025. № 10. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.136 (дата звернення: 20.05.2026).

17. Лапичак Н. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ І ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОЦЕС СЕРТИФІКАЦІЇ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. Т. 1, № 3(3). URL: https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-306-313 (дата звернення: 20.05.2026).

18. Лапичак Н. І. ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНІСНИХ ОЗНАК СУЧАСНОГО ПРОЦЕСУ СТАНДАРТИЗАЦІЇ Й СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ: ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ. *Інклюзивна економіка*. 2024. № 1 (03). С. 42–46. URL: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.3-6 (дата звернення: 20.05.2026).

19. Лапичак Н. І. ХАРАКТЕРИСТИКА КЛЮЧОВИХ ПРОГАЛИН В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ Й СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ. *Український економічний часопис*. 2024. № 5. С. 84–86. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-5-15 (дата звернення: 20.05.2026).

20. Лапичак Н. І. ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ВИМОГ СТАНДАРТИЗАЦІЇ Й СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 5. С. 65–69. URL: https://doi.org/10.32782/2786-765x/2024-5-10 (дата звернення: 20.05.2026).

21. Макаренко А. П., Меліхов Є. В., Наумов О. В. УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ, ЗОВНІШНЬОГО І ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ СТАНДАРТІВ МІЖНАРОДНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ. *Efektyvna ekonomika*. 2024. № 12. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.18 (дата звернення: 20.05.2026).

22. Мельник О. Г. Експортний потенціал підприємства: сутність і методологічні основи аналізу. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 226–231.

23. Пилявець В. М. Експортний потенціал олієжирового підкомплексу України. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2014. Вип. 3 (25). С. 70–76.

24. Подсоха А. МЕХАНІЗМИ РИНКОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ: ВІД СЕРТИФІКАЦІЇ ДО ДОВІРИ СПОЖИВАЧА. *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi)*. 2025. № 7(61). URL: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-7(61)-684-704 (дата звернення: 20.05.2026).

25. Сайт ПрАТ «МХП» URL:https://mhp.com.ua/(дата звернення: 20.05.2026).

26. Сайт ПрАТ «МХП» URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/25412361/ (дата звернення: 20.05.2026).

27. Сайт ПрАТ «МХП» URL: https://opendatabot.ua/c/25412361 (дата звернення: 20.05.2026).

28. Скрипчук М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД СЕРТИФІКАЦІЇ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК. *Bulletin National University of Water and*

Environmental Engineering. 2025. Т. 3, № 111. С. 360–374. URL: https://doi.org/10.31713/ve3202528 (дата звернення: 20.05.2026).

29. Скрипчук М. П. МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ШЛЯХОМ СЕРТИФІКАЦІЇ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ. *Електронний журнал "Ефективна економіка"*. 2025. № 12. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.154 (дата звернення: 20.05.2026).

30. Степасюк Л., Ященко А. ВИДИ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ. *Grail of Science*. 2025. № 58. С. 401–408. URL: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.14.11.2025.046 (дата звернення: 20.05.2026).

31. Якубовський С. ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК НА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5 (56). С. 72–78. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-10 (дата звернення: 20.05.2026).

32. Brenzovych K., Draholchuk A., Hotra A. EXPORT POTENTIAL OF THE EU AGRISECTOR. *Herald UNU. International Economic Relations And World Economy*. 2024. No. 52. URL: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-3 (date of access: 20.05.2026).

33. Kalyna T., Stupen R., Arzumanian T. Land and resource potential of agribusiness enterprises in the conditions of digital transformation. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2024. Vol. 2024, no. 4. P. 421–425. URL: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-4-65 (date of access: 20.05.2026).

34. Popko O. V. ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2019. Т. 4, № 84. С. 154. URL: https://doi.org/10.31713/ve4201815 (дата звернення: 20.05.2026).

35. Trusova N., Stepaniuk R. Export Potential of the Agricultural Sector of Ukraine Under the Global Regulation of International Trade. *Modern Economics*.

2024. Vol. 48, no. 1. P. 137–146. URL: https://doi.org/10.31521/modecon.v48(2024)-17 (date of access: 20.05.2026).